

МАЙНОВІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТЕХНОЛОГІЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

О. Б. Бутнік-Сіверський,
доктор економічних наук, професор,
академік АТН України,
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
busiv@ukr.net

Розглядається економічна природа ознак поняття «технологія» з позиції технічної побудови капіталу та інституту майнових прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: майнове право, поняття «технологія», ідентифікація ознак технології.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сьогодні науковці «право на технологію» поширюють на всю сукупність результатів, які входять до неї, як єдине ціле, але це не є ідентифікований об'єкт права інтелектуальної власності. Одночасно, термін «технологія» застосовують для позначення документів, у яких описується технологічний процес. Тому виникає проблема в визначенні розбіжності між економічною природою технології з позиції технічної побудови капіталу та інститутом майнових прав інтелектуальної власності, що повинно враховуватись при ідентифікації майнових прав в інтелектуальній економіці.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є ідентифікація сутності технології з позицій теорії економіки та права.

Результати досліджень. Майнові права інтелектуальної власності на технологію – це право на виражений в об'єктивній формі результат наукової та

науково-технічної діяльності, який включає в тому чи іншому поєднанні винаходи, корисні моделі, промислові зразки та інші результати інтелектуальної, творчої діяльності або інші об'єкти права інтелектуальної власності, які підлягають правовій охороні згідно з нормами ЦК України, а також результати інтелектуальної, творчої діяльності, які не підлягають правовій охороні згідно з нормами ЦК України (ноу-хау, технічні дані, інша інформація), і може бути технологічною основою практичної діяльності в цивільній та військовій сферах.

Поняття «право на технологію» поширюється на всю сукупність результатів, які входять до неї, як на єдине ціле. Одночасно, термін «технологія» застосовують для позначення документів, у яких описується технологічний процес або виготовлення продукції: засобів виробництва і предметів споживання, що може розглядатись як матеріалізований носій технології. З терміном «технологія» пов'язують термін «технологічний процес», як складову більш узагальненого поняття — «виробничий процес», що включає служби матеріального й енергетичного забезпечення, транспортні засоби, складські приміщення тощо, що органічно відтворюють господарську виробничу систему, з якою пов'язують майнові права інтелектуальної власності на технологію, як єдине ціле.

В Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [1] під технологією розуміється «результат науково-технічної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг» (абз.12 ст. 1Закону). Прийнято розглядати технологію не тільки як систематизовані

наукові знання, а і як виробничі процеси реалізації технічних можливостей, що, за визначенням Б. Заболоцького, є способом перетворення речовин, енергії, інформації у процесі виготовлення продукції, обробки й переробки матеріалів, складання готових виробів, контролю якості та управління [2, с. 162]. С. Мочерний розглядає поняття «технологія» з двох самостійних визначень: по-перше, як сукупність методів впливу знарядь праці; по-друге, як методи, прийоми, режим роботи, послідовність операцій і процедур. Технологічні процеси визначаються домінуванням технологічного способу виробництва (єдність продуктивних сил і техніко-економічних відносин), у межах якого відбувається техніко-економічне поєднання працівника із засобами виробництва. Сукупність технологічних операцій є технологічним процесом [3, с. 625]. З позиції Л. Федулової, технологія має виявляти основні закономірності (фізичні, хімічні, соціальні, комерційні, політичні, економічні та ін.) щодо перетворення переробних середовищ з одного виду на інший для практичного використання [4, с. 144].

Як бачимо, термін «технологія» має різні точки зору щодо його складових, що впливає на визначення об'єкту цивільно-правових відносин. На наш погляд, технологія - це технологічний процес, в якому домінує технологічний спосіб виробництва, в межах якого відбувається техніко-економічне поєднання працівника із засобами виробництва, який змінюється під впливом розвитку технології виробництва.

У свою чергу, технологічні процеси поділяються за видами на механічні, механіко-технологічні, хіміко-технологічні, біотехнічні, процеси іонної технології тощо. Одним із галузевих факторів, які забезпечують нормативний перебіг технологічного процесу, є

технологічний режим виробництва – сукупність великої кількості технологічних параметрів [3, с. 626]. З означених позицій технологія охоплює нові явища, які потребують сьогодні розглядати її з різних позицій, а саме: 1) технічної; 2) виробничої; 3) цілісності, неподільності, економічності; 4) наукової.

Саме з таких позицій, сьогодні технології слід, на нашу думку, розглядати як з *позиції технічної побудови капіталу*, так і з позиції *інституту майнових прав*, не як цілісний об'єкт майнових прав інтелектуальної власності, а як сукупність об'єктів прав інтелектуальної власності, ідентифікованих за ознакою результатів наукової, науково-технічної та виробничої діяльності, які характеризують, а не визначають, технологічний процес, технологію виробництва за ознаками зазначених позицій. Тут технічну побудову капіталу ідентифікують документи (результат науково-дослідних робіт, науково-технічної діяльності, дослідно-конструкторських робіт, експериментальних робіт, проектно-технологічних робіт тощо), в яких описується технологічний процес або виготовлення продукції: засобів виробництва і предметів споживання, що може розглядатись як матеріалізований носій технології.

З позиції інституту майнових прав інтелектуальної власності, ідентифікованими документами є опис винаходів, корисних моделей, промислових зразків та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності, які підлягають правовій охороні, а також ті, які не підлягають правовій охороні (ноу-хау, технічні дані, інша інформація). Технологія в контексті юридичної науки розглядається як результат творчої, інтелектуальної діяльності, що є інтегральним нематеріальним об'єктом цивільно-правових відносин, який відтворює інститут майнових прав інтелектуальної власності з ідентифікованими

документами на об'єкти права інтелектуальної власності, ноу-хау. Тут слід чітко відрізнити технологію окремо у вигляді *технічної побудови капіталу* та окремо *інститут сукупних майнових прав інтелектуальної власності* (кожний зі своїми ознаками).

Технології прийнято, також, розглядати як реалізацію технічних можливостей, які характеризуються поняттям «технічні рішення», пов'язаних з технологічним режимом виробництва. Саме тут виділяють технічні рішення еволюційного та революційного типу. Практично, будь-який технологічний режим виробництва конкретизується через технічні рішення або технічні завдання щодо реалізації технологічного процесу. Розвиваючи цю проблему, В. Денисюк та О. Білоконь виділяють передові виробничі технології, якими вони визнають сучасні технології і технологічні процеси. Серед них виокремлюють «принципово нові технології», що не мають аналогів вітчизняного і/чи закордонних, які базуються на великих піонерських або високо результативних винаходах [5, с.22]. В усіх випадках технології розглядають як систему і порівнюють її з технічним рівнем виробництва, який змінюється в часі і за рівнем впровадження інновацій, і, одночасно, як цілісне формування, яке має відповідні технічні, технологічні і економічні характеристики.

Висновки та пропозиції. 1. Технологія - це технологічний процес, в якому домінує технологічний спосіб виробництва, в межах якого відбувається техніко-економічне поєднання працівника із засобами виробництва, який змінюється під впливом розвитку технології виробництва. 2. Слід чітко відрізнити технологію окремо у вигляді технічної побудови капіталу та окремо інститут сукупних майнових прав інтелектуальної власності, які кожний зі своїми ознаками.

Список використаних джерел

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій. Закон України № 143-V від 14.09.2006, в редакції від 09.12.2015.
2. Заболоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навч. Посібник /Б.Ф. Заболоцький.– Львів: Новий Світ – 2000, 2007. – 456 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 \ Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
4. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: Підручник / Л.І. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.
5. Денисюк В. А. Аналіз та оцінка інноваційної активності науково-виробничого комплексу у створенні та використанні сучасних технологій / В.А. Денисюк, О.І. Білоконь // Проблеми науки. – №8. – 2006. – С. 21-28.